

***Тема 3. Становлення
філософії права як
самостійної науки.***

ПЛАН

1. Теорія природного права як перша самостійна філософсько-правова система.
2. Філософсько-правові позиції Іммануїла Канта.
3. Філософія права Гегеля.
4. Марксизм і історична школа права.
5. Загальна характеристика філософії права ХХ століття.
6. Розвиток вітчизняної філософсько-правової думки.

Вчення про природне право розвинули
такі західноєвропейські мислителі як:

- Гуго Гроцій,
- Френсіс Бекон,
- Джон Локк,
- Бенедікт Спіноза,
- Шарль-Луї Монтеск'є,
- Жан-Жак Руссо,
- Томас Гоббс,
- Христіан фон Вольф,
- Іммануїл Кант,
- Георг В.-Ф.Гегель.

Три системи природного права:

```
graph TD; A[Три системи природного права:] --> B[Деонтологічна]; A --> C[Логічна]; A --> D[Онтологічна];
```

Деонтологічна

Онтологічна

Логічна

Деонтологічна система природного права

- В поясненні джерела природного права посилається до його ціннісної природи:

Необхідною ознакою права є справедливість, що суть вимоги розуму, веління природи розумної істоти.

Представником деонтологічної системи природного права був:

Гуго Гроцій (1583-1645)

- **Природне право** – це “припис здорового розуму”. Згідно припису, та чи інша дія визнається або морально порочною, або морально необхідною згідно законів справедливості.
- **Волевстановлене право** має своїм джерелом волю (людську чи божественну)
- **Внутрішньодержавне право** характеризується як право, яке виходить від державної влади (так зване “позитивне право” (цивільні закони)
- **Людське право у більш вузькому сенсі** – це веління батька (батьківське право), веління господаря (господське право) та ін.

Онтологічна система природного права

- Онтологічну систему природного права розробляли:**
 - Г. Лейбніц**
 - Т. Гоббс**
 - Б. Спіноза**
- Особливістю онтологічної системи природного права є націленість на пошуки генетичної основи природного права.**

Бенедикт Спіноза

(1632 – 1677, голандський філософ
і політичний мислитель)

- Основні філософсько-правові праці:

- “Богословсько-політичний трактат” (1670)
- “Етика, доведена геометричним методом” (1675)
- “Політичний трактат” (1677).

I. Кант
(1732-1804)

представник класичної німецької філософії

- **Основні праці з філософії права:**
 - **“Основи метафізики моральності”**
 - **“Критика практичного розуму”**
 - **“Ідея загальної історії під космополітичним кутом зору”**
 - **“До вічного миру”**
 - **“Метафізичні засади вчення про право”**

Філософське вчення про право І.Канта

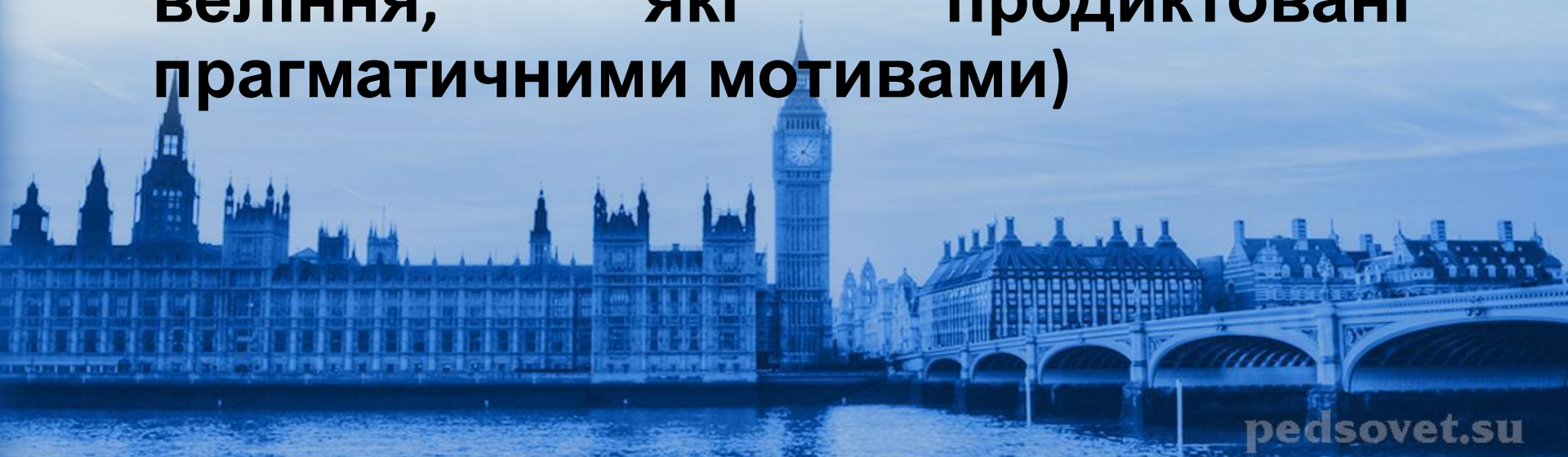
- Право відноситься до сфери практичного розуму.**
- Право існує як позитивне, так і природне.**
- Сутнісною рисою позитивного права є гіпотетична імперативність.**
- Сутнісною рисою природного права є категорична імперативність.**

Категоричний імператив

- Імператив – це правило (веління), що містить об'єктивний примус до вчинку певного виду.
- Імперативи поділяються на дві групи:
 - гіпотетичні імперативи (це ті веління, яких варто дотримуватися як необхідні умови, щоб досягти поставлених цілей.
 - категоричний імператив (моральний закон, який характеризується такими властивостями як об'єктивність, абсолютність, необхідність, універсальність)

Серед гіпотетичних імперативів розрізняють:

- - **імперативи уміння** (це веління, які спонукають до необхідності опанування різних конкретних навичок).
- - **імперативи розсудливості** (це веління, які продиктовані прагматичними мотивами)

- I формула

- категоричного імперативу - “формула універсалізації”:

- “Чини тільки відповідно до такої максими (настанови волі), керуючись якою ти будь-коли можеш зажадати, щоб вона стала загальним законом”

- II формула

- категоричного імперативу - “формула персональності”:

- “Роби так, щоб ти завжди ставився до людства і щодо себе, і в особі будь-кого іншого так само як до мети, і ніколи не ставився б до нього тільки як до засобу”.

- III формула

- категоричного імперативу - “формула автономії”:

- “Воля людини має бути не просто підкореною законові, а підкореною йому таким чином, щоб вона розглядалася так, як така, що дає закони сама собі”

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770-1831)

- Основна праця з філософії права Гегеля -
“Природне право і наука про державу в очерках.
Основи філософії права” (1820)
- Поняття право вживається в наступних значеннях:
 - 1) право як свобода (ідея права);
 - 2) право як певний ступінь і форма свободи (особливе право);
 - 3) право як закон (позитивне право).

Філософсько-правові ідеї Гегеля

- “Наука про право є частиною філософії. Тому вона повинна розвивати з поняття ідею, яка представляє розум предмету, чи, що є те саме, спостерігати власний іманентний розвиток самого предмету”.*
- “Філософська наука про право має своїм предметом ідею права – поняття права і його здійснення”*

Стадії розвитку об'єктивного духу

1. Абстрактне право

2. Мораль

3. Моральність

Система філософії права *Гегеля*

I. Абстрактне право.

1. Власність.
2. Договір.
3. Правопорушення.

II. Мораль.

1. Умисел і вина.
2. Намір і благо.
3. Добро і совість.

III. Моральність.

1. Сім'я.
2. Громадянське суспільство.
3. Держава.

4. Марксизм і історична школа права

- Економіка – ключ до розуміння анатомії суспільства.
- Право – частина історії економіки.
- Економіка – причина розвитку права.
- Право “виражає інтереси панівного класу”.
- Суспільство випровадить державу разом із правом до “музею старожитностей, разом із прялкою та бронзово сокирою”.

Неопозитивістські філософсько-правові концепції

- “Вчення про чисте право” **Ганса Кельзена**.

- Аналітична юриспруденція.

1. Філософська школа логічного позитивізму

(**Моріс Шлік (1882-1936, “Питання етики”), Рудольф Карнап (1891 - 1970), Людвиг Вітгенштейн (1889 - 1951), Ханс Рейхенбах (1891 - 1953).**

2. Юридичний неопозитивізм (“третя хвиля позитивізму”

Герберт Харт (1907 — 1992, “Концепція права”), Рональд Дворкін (нар. 1931)

6. Розвиток вітчизняної філософсько-правової думки.

- I. Княжа доба (**“Руська правда”**)
- II. Епоха першого українського передвідродження та відродження (XVI – XVII ст.):

С.Оріховський (1513-1566), Іван Вишенський (бл.1550-після 1621), Г. Смотрицький (пом.1597), Х.Філалет (?), К.Транквіліан-Ставровецький (?-1646), Касіян Сакович (бл.1578-1647)

- III. Барокова філософсько-правова традиція

Інокентій Гізель (прибл.1600 — 1683), Феофан Прокопович (1677 чи 1681 - 1736), Георгій Кониський (1717-1795)

